

GRUSOMT USENTIMENTAL (SIR KENNETH DOVER)

For den der beskæftiger sig med de gamle grækere, vil Dovers bøger stå som uundværlige i meget lang tid fremover. Forhåbentlig vil mandens storhed fremgå i det følgende. Men det er ikke den, der er min hovedsag (men lidt kommer der nu om den...). Mit ærinde er, på feltet seksualitetshistorie, at undersøge, hvordan det går grækerne i hænderne på en militant anti-idealist.

I udforskningen af Den Græske Kærlighed gjorde Dovers *Greek Homosexuality* epoke, da den kom i de sene 1970'ere. Men samtidig med at den er et barn af sin sociologisk orienterede samtid, er denne autoritative bog i bund og grund personlig, ja, idiosynkratisk. Det mærker man efter kort tids brug. Bogen har tone. Når en forfatters akademiske værker er så dybt personlige – alt imens deres videnskabelige kvaliteter er ubestridelige – tager man taknemmeligt hans selvbiografi til sig, med håb om at finde en nøgle. Selvbiografien, som Dover har kaldt Randbemærkninger, *Marginal Comment*, udkom i London i 1994 og er på 271 sider. I bogen skriver han, som ret og rimeligt er, meget om sine værker. Men han skriver ikke følgende:

Ikke at blive en *don*, det mål kan man sige har foresvævet Kenneth James Dover – årgang 1920 – gennem hele hans strålende akademiske løbebane, hvis højdepunkt på en vis måde nåedes allerede i 1960, da han høfligt betydede premierministeren, Harold Macmillan, at denne ikke skulle bryde sig om over for Dronningen at anbefale Dover til the *Regius Chair* i græsk i Oxford. Så blev det Hugh Lloyd-Jones, den kloge forfatter af *The Justice of Zeus* (1971), der kom til at efterfølge Eric Robertson Dodds, den vise forfatter til *The Greeks and the Irrational* (1951).

Både Dodds og Eduard Fraenkel, ingen ringere, var skuffede over, at Dover valgte at blive i Skotland. "Fraenkel always underrated Hugh," noterer Dover, sødt mod Hugh. Hvor jeg ved om deres skuffelse fra? Fra Dover såmænd. Også Dover kan altså være *donnish*. Således tager han from som et lam – eller er det som en kat? – Gordon Williams' bog *Tradition and Originality in Roman Poetry* (1968) i forsvar mod en, som han siger, *catty* Oxford *don*, en dame, der havde fundet, hvad hun mente var en oversættelsesfejl, i bogen, og havde bemærket: "Hvis han ikke engang kan oversætte skidtet rigtigt, hvorfor skulle jeg så have ulejlighed med at læse, hvad han har at sige om det?" Forsvaret går ud på, at fejle kan vi alle, selv de bedste. Om bogen ikke et ord.

Mon ikke Gordon Williams – med hvem Dover har besteget bjerge – gerne ville have været hele denne omtale foruden? Det er slemt at blive trøstet med almindeligheder, som Cicero siger; at blive

forsvaret med almindeligheder er ikke bedre. *Donnish* Dover medgiver selv, at han i sin tid i Oxford havde udviklet et “sharp ear for conversational clues [finter]” (52), og at han *nod* Lobels giftigheder om Fraenkels kommentar til Aischylos’ *Agamemnon*. Ergo: læs ikke Dover fromt.

For resten er det jo da en bundsolid tankegang, han citerer den bagtalte dame for! Og hvorfor indrømmer Dover ikke det, som det er så vigtigt at få folk til at indse, nemlig at der er fejl og fejl. Der er lapsus af den slags, som nogle akademiske giganters bøger – inklusive Dovers egne – myldrer af, og som kun perfide pedanter, gnækkende fejlfindere vil tillægge videre betydning. Og så er der de fejl, der er symptomer på dumhed og/eller uvidenhed i helheden, og som et kritisk hoved med næse for den *signifikante* detalje ser som en ... mis. En sådan vaskeægte filolog med blik for den bærende bagatel har efter min mening den pågældende *catty* dame været, idet, stadig efter min mening, Gordon Williams’ meget udbredte bog er et blålys. Sir Kenneth kan spare sig sin moraliseren; damen har fået en ny bog i hånden og derpå simpelt hen gjort sin sure pligt. Overvurderede bøger og galt afmarcherede forskere er Dover selv normalt aldeles nådeløs overfor. Men her ignorerer han – idet han stryger sin samtid med hårene, den hader jo “pedanter” – selve den filologiske sans for den symptomatiske fejl, fordi han vil være venlig mod vennen Williams.

Og så kommer han, som antydnet, måske i al sin venlighed til at være uvenlig, og i sin kritik af en *don* til at blive *don* i anden potens. Senere i bogen er der en klart tvetydig omtale af Williams, i forbindelse med at han svigter sin kone. Hvilket Dover ikke rigtig tager notits af, før han har været under kærlig behandling af en kvinde.

Det er ikke godt for en *don*, hvis det bliver kendt, at han har inviteret en udsøgt kreds af Oxfordlærde til en *cock-sucking session*. Men der kan nu da også siges at falde et vist gustent skær og et noget lorent lys over den lærde mand, der, skønt ikke indbudt, bruger sin selvbiografi til at sende historien ud, som det sker i *Marginal Comment* p. 123, uden at notere, at *cock-sucking sessions* er præcis, hvad antikkens symposier var (blandt andet).

En *don* kan vi definere som en akademiker med blik for det opportune (‘*donnish*’ og ‘pedantisk’ er altså ikke uden videre det samme), og det opportune vil ofte bestå i at distancere sig fra det akademiske establishment, da jo akademikere er under mistanke for kaste-solidaritet. Opportunt er det altid at holde afstand til moder og massebevægelser, idet jo uafhængighed og objektivitet er alfa og omega. Så hvis en *don* skal tale for sit lands klassikerforening om den bog om *Greek Homosexuality*, han arbejder på for tiden, vil han netop ikke som bevis på, at han er inde på noget af det rigtige, henvise til samtidens stærke bøsse-lesbiske bevægelse, men tværtimod lægge luft til sin bogs “fashionable topic”, og han vil fryde de forsamlede skolemænd ved at begræde bøssernes anneksion af ordet *gay* (“well, let us make good use of the word “joy” before it starts to travel the same road as “gay””). At blæse med mel i

munden er for en *don* den smalleste sag.

Hør *don-don*'en i en helt anden sammenhæng, nemlig sagen mod landsforræderen, bøssen, Dronningens kunstrådgiver Anthony Blunt, en affære, i hvilken Dover kom til at spille en central rolle (1979-1981):

“I had always admired Taylor [ikke Blunt!] for his frequent clarity of perception and exposition – despite his preference for clarity over adequacy of explanation [...]” (jf. p. 148).

Til det virkelig kradsende “despite”-led er der varmet op i det mjavende “frequent”, der kommer så sødt oven på “always”.

Nu ikke mere om katte!

Om sin moder, hvem han allerede satte et æresminde i forordet til *Greek Popular Morality*, skriver han her i bogen (p. 10, jf. p. 161):

“My mother’s temperament was wholly different. She was unfailingly reasonable, yet always spontaneous, humorous, and ready on occasion (as my father never was) to breach convention without fear of ‘what people would think’. She had none of the chilliness [kuldslæthed] which sometimes marks the reasonable, and she was capable of anger against specific persons or actions, but never corroded [tæret] by generalised ill-temper. If I must make a choice among all my debts to her, I would say: she sought and told the truth, whether it was welcome to her or not, and she never uttered, never could have demeaned herself to [nedværdiget sig til at] utter, such words as, ‘Because I say so’, or ‘Oh, what a dreadful thing to say!’ or ‘How could you think such a thing?’ She treated every opinion and argument on its merits, regardless of who said it or hers [= his or her] motives for saying it. In these respects I have tried to live up to her standards.

She had her limitations...”

Sanddruheden praktiserer han; to steder har gjort særligt indtryk på mig. Der var overhængende fare for, at hans søn kunne være blevet varigt hjerneskadet i fødselen. Dette gik langsomt op for den unge fader – og så står der (p. 66):

“I do not know if either of us could ever have felt affection for a child with capacities far below the human norm, especially if his behaviour were aggressive.”

Dovers hustru har været hæmmet af depressioner siden 1961. Han roser hende – og så står der (p. 108):

“Nevertheless, there is no denying that mental illness in one’s partner imposes a barrier to empathy and creates in oneself a dreadful feeling of loneliness.”

Menneskeligt format kan unægtelig antage forskellige skikkelser. Men jeg mener at have iagttaget, at personer, der er så usentimentalt blottede for overbærenhed med sig selv som Dover i de to citater – hvoraf det første med dets tankeeksperiment er særlig nævenyttigt og grusomt – ofte også er det over for andre. Skønt man vist normalt antager det modsatte: at kulde over for en selv levner varme til ens forhold til de andre.

Der er ikke hyggeligt i Dovers sind. Hør denne passage om hans tragtbryst, om hans følelse af at være ikke-menneske, om eufemismer og dermed om Politisk Korrekthed (p. 3, jf. 19f.):

“There are three determinants which affected me in childhood and have affected me ever since. I cannot hesitate in identifying the most important of all: it is my funnel chest, a grotesque and repulsive deformity which caused the centre of my sternum [brystben] to recede and the bottom ribs to project. Thanks to a skotoma [plet i synsfeltet] remarkable even by my standards I was not conscious of this deformity until one afternoon in September 1932. Since then I have been oppressed by a feeling of inferiority, a feeling that I have been masquerading as a human being all my life. I do not, in this or any other connection, use ‘feel’ as a synonym for ‘think’ or ‘believe’, and I am aware that there are people who have far worse deformities and disabilities to cope with; but I am also aware that there are very, very many who have none. If I acquiesced in [slog mig til tåls med] one of the more idiotic of contemporary fashions, I suppose I would call myself ‘differently formed’ rather than ‘deformed’(pectorally challenged [brystligt udfordret]?), but I applaud Bernard Levin’s dictum, ‘Every euphemism is a lie’, and I prefer nasty truths to silly lies.”

Den næstvigtigste faktor efter vanskabtheden er den stående krig mellem hans forældre (se p. 156 om betydningen heraf som forberedelse til *Popular Morality*). Den tredje er hans fremmelighed (Kenneth kunne læse som tre-årig).

Den døvhed, som angriber ham som godt 60-årig, beskrives, så smerten smitter (240f.). Om sin impotens og den dermed sammenhørende følelse af at blive ikke-menneske, om sine selvmordsforsøg og sin depression taler han uden det, vi kalder forsonende humor; han taler med græsk nøgternhed og romersk skarphed (242f.):

“My sexual potency was low during my period of excessive fatigue [udkørthed] in 1983, but that seemed so obviously a reflex of my general condition that it did not cause me anxiety. In the spring of 1984, however, after our return from a congress on Chios, I again became impotent at a time when I was otherwise feeling fit. Whereas at sixty-one I had accepted my fate with melancholy resignation, the recurrence of the same trouble at sixty-four turned my thoughts not simply to suicide in general but to the practicalities of alternative methods of suicide. This may seem to some readers an abnormally strong reaction, but until people are more willing to talk about their experience of impotence we do not know what is normal. I recall reading that your first fuck makes you feel that you have ‘joined the human race’, and it is to be expected that impotence should make you feel that your humanity has been withdrawn. I also felt that inability to sustain an erection was the cruellest insult I could cast at my wife (Gandhi did not mind insulting his wife in that way, but I do). On the last day of April I went up to London to attend a lunch-party at the Academy with Peter Brooke (then Minister of State for higher education) and a dinner-party for Conor Cruise O’Brien. I think I was reasonably lively company at both meals, and during the afternoon I had a profitable talk with Eric Handley about the candidates for the Regius Chair of Greek at Cambridge, but all the time that I was on my own I was rehearsing in my mind a jump out of the train on the way back to Oxford.

Instead of jumping, I went to see my doctor next day (as everyone should do when assailed by suicidal feelings) and was cheered up by his exposition of the irregular, intermittent nature of impotence; no one, it seems (and it is interesting that this was news to me), can ever say with assurance, ‘That was my last fuck.’”

“På vejen tilbage til Oxford -“ ja, for i 1976 var Dover blevet President of Corpus Christi College dér.

Læs selv Dover om hans fem år i krig i Afrika og Italien (har gavnet hans *Popular Morality*), læs om Eduard Fraenkel (hvis filologi jeg synes bliver vurderet realistisk her), læs om dengang i 1985, da Margaret Thatcher var indstillet til en æresdoktorgrad i Oxford (som hun ikke fik), læs om den

tunghøre Dovers "konversation" med Dronningen (p. 171), som dog i 1977 havde slået ham til ridder "for services to scholarship", læs om hans arbejdsuge på 55 timer (p. 240 – men nogles uge er vist længere), om dengang han overvejede at rejse (profitabel, havde han håbet) sag mod et californisk bøsseblad, der havde skrevet, at forfatteren af *Greek Homosexuality* var "udøvende homoseksuel" (115f.), og endelig om hans holdning til dødsstraf:

"Lacking any sense of the "sanctity of life", I would be quite happy to see capital punishment extended to the perpetrators of any long-planned and well-organised crime, including fraud." (165)

Jeg tror, at hans diagnose: uden enhver sans for livets hellighed, er uhyre central (jeg siger ikke: uhyre træffende, for det ved jeg ikke), og vil gå ind på den nedenfor. Men jeg forestiller mig, at det, nu da alt og alle snart er omspændt af Amerika, kan interessere at høre, hvad Dover, der kender såvel engelske og skotske som nordamerikanske universiteter indefra, og som jo er en skarp og rolig bedømmer af intellekt og moral, siger om USA og de klassiske fag og om det amerikanske versus det britiske system og om de tilhørende mentaliteter (247f.):

"It is also hard for any Classics department in an American university to find candidates in the home market who have what I would regard as a good knowledge of Latin or Greek. That may shock people who went through a Classical education like mine, but it is one side of a coin whose other side shines brighter. Among my graduate students at Stanford [hvor han regelmæssigt underviste i perioden 1986-1991] there were few who had first arrived at a university with the intention of specialising in Classics. Most of them had sampled the subject during their first semester and decided 'This is for me'. A system which allows people to do that is crucial to the survival of the Classics, and to say that Classics departments in British universities 'ignore it at their peril [med fare for sig selv]' is to make not – as those words usually make – a minatory prophecy [truende profeti] but a statement of present fact. They do ignore it, and they are imperilled. Mobility of orientation, like mobility of employment, is more conspicuous in America than in Britain. One consequence of the American approach is that when they embark on graduate school they are capable of bad linguistic mistakes, their recall of vocabulary is weak and their ability to translate simple English into Greek or Latin poor by the standards of a British sixth form [3. g]. But if they are highly intelligent, strongly motivated and passionately interested in the subject – and my Stanford graduate students possessed those virtues – their ignorance (sometimes mistaken for stupidity by thoughtless British critics) does not matter, because when they are not sure of something, they look it up. The trouble starts when they are secure in their profession and stop looking things up."

Måske vil min læser betragte ovenstående stykke som lidt teknisk; men hvis man er interesseret i Dover, så finder man ham i tankebanerne her. Studenterne i USA omtalte ham i øvrigt hengivent som "dirty Ken". Han er ikke uenig, og mener selv, det er den lange krigstjeneste, der har fremmet hans "natural streak of coarseness", "hans medfødte anstrøg af plathed"(53).

Ud over *Greek Popular Morality in the Time of Plato and Aristotle* (1974) – dette værdibegrebs-leksikon primært udledt af retstalerne og de politiske taler – og *Greek Homosexuality* (1978/1989) og kommentarerne til Thukydids historieværk om det athenske riges undergang i Den Peloponnesiske Krig, er det især Dovers Aristofanes-bøger, der er i omløb: *Aristophanic Comedy* (1972) og hans

kommentarer til *Clouds* (1968) og *Frogs* (1993). Også *Skyerne* og *Froerne* hører hjemme under Den Peloponnesiske Krig (431-404).

Uden Dovers brug af Aischines' tale mod Timarchos (fra 346 f. Kr.) ville *Greek Homosexuality* have været en helt anden bog. Det var i *Greek Popular Morality*, fire år forinden, han først havde vist verden, hvordan man skulle læse talerne som ord indrettet på at fange og fænge i almindelige athenere. Her var der nogle tekster (vi har omkring 100 taler af varierende længde, tillagt en af de 10 berømte attiske talere), som, rigtigt behandlet, tillader os at korrigere for den elitære og aristokratiske – og demokratifjendtlige – tendens i attisk litteratur.

Aristophanic Comedy kom som en gave i 1972. Hans kommentar til *Skyerne* læste jeg mig igennem i 1969; og min senere oversættelse af denne komedie står i stor gæld til kommentaren. Men nu da mit guldbryllup med den er i sigte, kan jeg godt afsløre, at helt tilpas er jeg aldrig blevet ved den. Dovers provokerende klarhed er nemlig (ligesom vi ovenfor hørte om hr. Alan Taylors) betalt med forklaringens fylde. Når rodnettet er snittet over, kommer der i bedste fald bonsai-vækster op. Dover reducerer, og det gør han, vil jeg mene, af princip og dyb nødvendighed. Han “elsker” Aristofanes og “føler simpelt hen han forstår” ham.

Men har Dover forstået ham, har Platon misforstået ham: Platon lader, på et konstruktionsbærende sted i talen om kærlighed, Aristofanes betjene sig af ironi (*Symposion* 192a, jf. 193c); men ironi er ifølge Dover Platons egen metode, ikke Aristofaneses. Jeg var inde på dette allerede i min disputats, og det drejer sig jo ikke om småting, men om en dimension, et helt stokværk, i Den Gamle Komedies bygning. Rundt omkring må Dover naturligvis registrere ironien, når den bliver alt for tydelig, fx til *Froerne* 1196 og *Skyerne* 8; men sjældent, det er ironien! Dovers beskæring holder ikke en meter (efter min mening).

Dover reducerer også på anden vis: Hans noter til fx sangen *Skyer*, *Sky'r der strømmer altid* er lidet bevendte som filologisk kommentar til poesi, hvormed jeg ikke mener eksklamationer à la “Oh, hvilke dybder!” og heller ikke formel tekstanalyse – skønt hverken det ene eller det andet skader inden for rimelighedens grænser. Nok er Dover anti-æsteticist, men når han skal udlægge en korsang som denne – et udbrud af græsk naturfølelse – må han tjene os i at blive skønhedsdyrker.

Dybde frakender han fremstillingen af den intellektuelle i *Skyerne* – det er såmænd mestendels løjer som i en britisk *music-hall*. Og heller ikke digterdysten i *Froerne* mellem traditionens Aischylos og modernitetens Euripides stikker særlig dybt ifølge Dover – næsten det hele er hentet fra komedie-traditionen, fra anekdoter og folkesnak. Dover elsker Aristofanes – det kan enhver se – men hvoraf kommer det så, at han ikke vurderer Aristofanes-komediens intellektuelle og moralske kraft højere? Det er, vil jeg mene, en udløber af Dovers “mageløse opdagelse”, hans opdagelse af talerne som indfaldsvej

til gennemsnitsgrækerens gennemsnitlige værdier. Med talerne, altså Lysias, Demosthenes, Aischines og andre, sammenstiller han så Aristofanes, ikke blot i *Greek Popular Morality*, men helt gennemgående. Og denne sammen- og sidestilling gør os klogere på den populistiske Aristofanes, men så heller ikke på mere. Logisk nok læser Dover Aristofanes' eros-tale i Platons *Symposium* på den måde, at Platon, ved at gøre komediedigteren til en højst jordbunden eventyrfortæller, faktisk foregriber Dovers syn på Aristofanes som populærmoralist.

Dover selv er ingenlunde gennemsnitlig, han er en filolog med nerve, han er strikt i termer, striks i krav, og som læser af hans bøger føler man sig i udpræget grad hensat til en front. Hvad er det, han er oppe imod?

Utvivlsomt den over-subtile og pseudo-dybe side af den tyske filologi, og den fade, hule og bornerte side af den britiske. Følgende citat kan nok vise, hvordan jeg er kommet ind på den forklaring (p. 114, hvor for resten ordet "reduktionisme" falder):

"It is not thoughtless reductionism on our part, but Plato's own (sometimes startling) choice of words, which identifies the first intimation [antydning] of Beauty with the sensation in the genitals which heralds arousal [varsler om, at man er pirret]. At one point in lecturing on the *Symposium* I remembered a strange occasion in 1944 when I had gone to the top of a hill a few miles south of Mignano. It was an absolutely still day, with a blue sky from one horizon to the other, and the Matese massif was covered from end to end with snow. The scene struck directly at my penis, so I sat down on a log and masturbated; it seemed the appropriate response. The explanation of such events is scientific rather than philosophical."

Jeg er "an English empiricist to the core" (146) – "en engelsk empiriker med hud og hår".

I sin kompetente kamp mod ovennævnte to modstandere – det indviklede og det kønsforskrækkede – kunne Dover ikke undgå at få visse tilhængere. For hvem kan lide at bryde hjernen unødigt, alt imens der er lukket for kønslivets varme vand?

Hvis der er noget, der kan udløse Dovers syrligste polemik, er det mennesker af racen *Platonists*. Hos de erklærede platonikere finder han, hvad enten de nu måtte være briter, tyskere eller noget tredje, en kombination af dybsindighed og autoritetstro, som giver ham lyst til at spidde! Dover selv kan i mere end én henseende kaldes konservativ, men platonikernes skønne konservatisme byder Platon-kommentatoren Dover *inderligt* imod. Der kunne være så meget andet, der bringer en i kog, men her er altså, vil jeg mene, forskerpersonligheden Dovers yndlingsaversion. Han har nydt at skrive følgende: De filosofiske dele af *Symposium* (han betragter fx Pausanias' og Aristofanes' indlæg som ikke-filosofiske) kan enhver læser følge, hvis han vil. Og så kommer hugget:

Uimponerede Sir Kenneth har nu gjort fælles sag med den forudsætningsløse læser, den kritiske filologi har stillet sig i øjenhøjde med drengen i "Kejserens nye Klæder", og så lyder det: "He may, however, be surprised to find so much unjustified and implausible assertion and so little rigorous

argument.” Som det fremgår af Dovers kommentar til Diotimas tale, som for Platon er hovedsagen i *Symposion*, betragter han Platon som en snedig skribent, ja, faktisk som en taskenspiller (hvad Dover argumenterer for).

En ret god antik kilde – Aristó Xenos – oplyser, at Sokrates’ appetit på damer var ganske usædvanlig stærk, en overlevering, siger Dover, “which Platonists have been inclined to treat contemptuously” (indledningen til kommentaren til *Symposion*). Men skulle man da ikke tro, at *Platonists*, der jo givetvis er pæne og respektable mennesker, ville være henrykte for en heteroseksuel Sokrates, når alternativet er den bekendte *sanctus paederasta*? Hvorfor trænger lige netop dette sig ud mellem de Doverske sideben? Mon Dovers *Platonist* er skabsbøsse?

Med andre ord: Er yndlingsaversionen for forfatteren til *Greek Homosexuality*, ud over hvad de ellers er, homoseksuelle af den skønhedsdyrkende, autoritetstro aftapning, à la æsteter fra Oscar Wildes dage eller à la en vis type *dons*? Måske lægger jeg for meget i Dovers ord om platonikernes afvisning med foragt af Aristoxenos’ ord om trussetyven Sokrates. Men der er et par andre punkter! Først vil jeg nævne det sted (s. 12 i *Greek Homosexuality*), hvor Dover med bestemthed afviser det, man kan kalde æsteticismens grundantagelse, nemlig at der findes smukke sjæle: “I do not use the words “beauty” and “beautiful” except with reference to form, colour and sound, so that for me “beautiful soul” is a senseless expression.” I så fald er meget af det, som ikke blot Platon, men næsten en hvilken som helst antik græsk forfatter siger, meningsløst for ham.

Desuden er der den passus i selvbiografien (115), hvor han om modtagelsen af *Greek Homosexuality* skriver, at “some homosexuals did not like to be told that much of their wishful idealisation of “Greek love” was wide of the mark.” Vi må forstå, at Dover står disse typer fjernt! Hvilke typer? Højakademiske og finkulturelle, idealiserende og platoniserende bøsser, der hidtil har taget Hellas til indtægt, men må finde sig i nu at få at vide (*to be told*), hvordan det egentlig var med Den Græske Kærlighed. Allerede i 1982 havde Michel Foucault sluttet en af sine begejstrede artikler om Dovers *Greek Homosexuality* – artiklen er et vink med en vognstang til de ”elskværdige ånder”, der naivt tror, at ”homoseksualitet altid har eksisteret” – med et afsnit, der begynder således: “Man må indstille sig på det: Dovers bog fortæller ikke om en guldalder, hvor begæret havde fuld frihed til at være biseksuelt [...]” (Foucault *Dits et écrits* IV).

Foucault havde sat den talentfulde unge græcist Suzanne Said til at oversætte *Greek Homosexuality* til fransk. Dover inviterede da den franske dame til sit hjem i St. Andrews, hvor de sammen gennemgik alle bogens mere krævende passager, vist over en uges tid. Da jeg huskede selvbiografiens ord om Audrey Dovers depression, spurgte jeg ved en bestemt lejlighed Suzanne Said, som havde prist den gammeldags ridderlighed, hvormed Dover mødte hende under opholdet i Skotland, hvordan fru

forholdt sig. Said svarede: ”Hun pludrede fra årle morgen til silde aften som en vandhane, der løber ...
... med lunkent vand, *avec de l'eau tiède*.”

Dover betragter homoseksualitet som quasi-seksualitet eller pseudo-seksualitet. Dette synspunkt forsvarede han i efterskriften til 1989-udgaven af *Greek Homosexuality* med henvisning til følgende ræsonnement, som han selv betænker med sin hædersterm “simple”: “we have the word “sex” because there is more than one sex, definable in terms of reproductive function, and I accordingly use “sexual” to mean “having to do with (difference of) sex”.” – Det var vist meningen, at disse finaleord i efterskriften skulle have besvaret gamle spørgsmål, ikke rejst nye!

Der *findes* argumenter både for det synspunkt, at homoseksualitet er en pseudo-seksualitet, og for det synspunkt at i alt fald den græske pæderasti var det, jævnfør den artikel fra 1967: “Greek pseudo-homosexuality and the “Greek miracle” ”, som Dover så ofte henviser til, og som er skrevet af den transsylvanske antropolog og psykoanalytiker, ethno-psykiateren, psyko-historikeren George Devereux, sammen med hvem Dover oprindeligt havde planlagt at udforske den græske homoseksualitet. Alt dette medgiver jeg, men det forhindrer mig ikke i at mene, at Dovers argument (for det præsenterer sig jo som et argument) i 1989-efterskriften er nødtørftigt – og interessant herved.

Nogen tid efter at Devereux og Dover, i 1972, havde påbegyndt projekt homoseksualitet, indså sidstnævnte “dejectedly”, dvs. nedslået og fortabt, at “samarbejdet ikke ville blive nemt”. Devereux sad nemlig engang og brummede: “I hate queers!” ”Jeg hader svanser!”

Dovers kommentering af ærke-pæderasten Pausanias’ tale i *Symposion* er sigende. Dover har et mere end almindelig godt øje til Pausanias. Den brændbare passus i 185b om det skønne i, at den yngre yder elskereren *en hvilken som helst* tjeneste i dydens navn, får denne kommentar: “To translate from euphemism into plain English: acceptance of the teacher’s thrusting penis between his thighs or in his anus is the fee which the pupil pays for good teaching [...]” (1978: 91). Man er Dover taknemmelig for de forløsende ord “or in his anus”, og man kan meget vel følge ham i hans ofte fremsatte metodiske bemærkning om filologens pligt til at skære gennem eufemismen, idet nemlig grækerne, i alt fald når vi kommer et stykke ned i 400-tallet, gennemgående talte ret indpakket og formelagtigt om sex – og så er der jo det, at “Every euphemism is a lie”.

Men der er ingen tvivl om, at Pausanias for Dover står som en kyniker og tillige som et vrøvl; og berettigelsen heraf kan diskuteres. Det hedder i Dovers kommentar til *Symposion* 182b 4-6: “Inability to persuade by words could as well have had the opposite consequence; but many an argument of Pausanias *non sequitur* [er ikke følgerigtigt].” Dover overlader det imidlertid stort set til læseren selv at finde Pausanias’ fejlargumenter – bortset fra ét sted, nemlig 180d, hvor Pausanias siger: “må der nødvendigvis også være to Eroter”. Dette følger *ikke* med nødvendighed, siger kommentatoren med

henvisning til den tolkning af Afrodite og Eros i (nutidige) psykologiske begreber, som han selv har stillet op. Skulle Pausanias have argumenteret i overensstemmelse med dét?

Dover kan undertiden være nærmest blind i sine udlægninger af Platon. Hans behandling af *Faidros* 255e er et eksempel. Det, i alt fald hvad angår eros, mest spændende i *Faidros* har Dover oversat. Han ville have haft gavn af omgang med Thomas Mann, den empatiske benytter af *Faidros* i *Døden i Venedig*, og H. Holten-Bechtolsheim, den uovertrufne fordanser af *Faidros*, og andre *Enthusiasmierte*.

Så meget om det pres, som homoseksualitet – med eller uden akademisk skrud – kan udsætte Dovers horisont for.

Jeg gik til Dovers erindringer med det formål omsider at finde ud af, hvor mandens reduktionisme kom fra (og hindrede, at han løftede sin tids antikstudium så højt, som han kunne have gjort). Og selvbiografien tillader os virkelig et endnu bedre indblik end hans andre bøger i, hvad han er oppe imod. Kun på et vist plan gælder, hvad vi ovenfor har sagt om de germanske og victorianske filologiske traditioner samt eufemisme, platonisme og homoseksuel æsteticisme og æstetiserende homoseksualitet som de konstante objekter for hans polemik. Længere nede finder vi fromheden selv. Det er den, han kæmper imod. Jævnfør hans diagnose: Jeg mangler enhver sans for livets hellighed.

Vi lever jo i spegede tider, så nu tror læseren nok, hun skal lokkes til at mene, at en god filolog skal være troende. Men den hensigt vil jeg ikke lade mig pådutte. Er der nogen, der har formået at udlægge et græsk drama i dets dybde, er det E. R. Dodds i kommentaren til Euripides' *Bacchanter* (1944/1960), og Dodds var agnostiker, åben for impulser fra både psykoanalyse og parapsykologi, hvad han selv gør rede for i sin selvbiografi *Missing Persons* (1977). *Missing Persons* er ikke akademisk orienterede memoirer, modsat *Marginal Comment*. En sigende forskel: Dodds taler kun i antydninger om sine hetzende fjender i Oxford; og man må gå til Dover for at få deres navne at høre (pp. 39f.)!

Hvoraf denne forskel mellem to af vor tids største græcister, Dodds og Dover? Det kan jo ikke føres tilbage til forskellen mellem tragedie og komedie, mellem *Bacchanterne* og *Froerne*. Aristofanes har sin dybde, måske ikke mindre end Euripides.

Netop Dodds og Dover modstilles i en passage i *Marginal Comment* (p. 109), som kaster lys over Dover:

“Dodds, resolutely agnostic all his life [ligesom Dover, 163, 171, 182], told me that the nearest he came to religious experience was in contemplating wild and beautiful scenery. I can well understand his emotion, but I was surprised that he associated it with religion. One of the most intense emotional experiences of my life was contemplation of Lochan Fada (in Wester Ross) on a midsummer night, but the power of the scene lay in its wonderful impersonality, which would have been spoiled by the intrusion of God. I would be inclined to dismiss the vague feeling that there is Someone There as a symptom of non-specific psychitis; no doubt my own concentration on Something Here would be dismissed by many as a product of

tunnel vision.”

Idet jeg henviser til Dovers skildring af endnu en oplevelse i ensomhed, en tredje, vil jeg anføre det svar, bogen har givet mig på det spørgsmål, jeg gik til den med:

Metodisk snitter Dover rodnettet af kunsten i dens uoverskuelighed. Hvorfor? Fordi han er nødt til at være tro mod den “spiritual experience in reverse”, som han havde i 1960: Himlen åbnede sig, og en stemme sagde: YOU HAVE NO NEED OF A GOD. Han kalder oplevelsen “somewhat mystical” (108f.).

Forpligtet af den mystiske oplevelse, siger jeg; men måske er det rigtigere at gå bag om oplevelsen og fremstille sagen sådan her: Denne oplevelse, med dette indhold og denne fremtræden, indfinder sig kun i et sind, hvis grundlæggende nødvendighed er at dæmme op, at lukke af, at gardere sig mod at komme under tiltale... af *noget*, være sig natur eller kunst.

Verden er dyb, og dybere end dagen tror. Ikke verden ifølge Dover. Hør fra p. 158:

“The Grand Canyon is, to the best of my recollection, the only place I have visited which far exceeds expectations.”

At Dovers sind er tørt, har indtørret antikstudiet.

Men heldigvis er hans bøger ujævne. Mere eller mindre løst indføjet i fremstillingen findes der rundt omkring herlige dybsindigheder, ligesom nødstedte inde på for lavt vand og måske oven i købet skævvredne derinde. Dem må man som bruger hjælpe flot. Når Dover giver sin læser mulighed for sådan at udfolde intellektuelt heltemod, bliver læseren ham forbunden.

Greek Popular Morality, hans mesterværk, kalder på mange sådanne udrykninger! Tag fx fra side 21: “In New Comedy, as in Theokritos’s or Herodas’s representations of countryfolk, housewives and slaves, we may feel that the author is inviting us to laugh *at* such characters, patronizingly, from a superior standpoint. In Old Comedy we are made to feel that we provide in our own behaviour the ingredients which are satirized by exaggeration.” I Den Gamle Komædie, dvs. Aristofanes, slår satiren altså om og ind i betragteren og bliver til humor, hvilket, ifølge Dover, senere går tabt i Menanders Nye Komædie.

Tankevækkende, men det er læseren, der skal åbne for det teoretiske perspektiv. Satirens nedladende latter *ad* (bønder, husmødre, slaver osv.) modsat humorens selvransagende latter *med* – bag dette ligger der jo en stor og skøn filosofi, som i øvrigt har været brugt til at analysere komedier med i århundreder. Når den britiske empiriker så markant giver afkald på teori, er det for at skaffe sin ”sunde fornuft” en uhindret bane til ”sagen selv”. Naiviteten i denne tro er velkendt og ofte eksponeret. Men ... men når Dover er på toppen, sker der i hans bøger det, at han, netop på grund af det filosofiske afkald, kommer til at fremlægge sin rigdom af observationer med en naivitet, en friskhed og et

førstegangsblik, som til evig tid bør sikre ham medarbejdende, medforskende læsere.

Dertil kommer noget, som vi landsmænd af Poul Henningsen véd at påskønne: en særlig klarøjet kvalitet i selve indskrænketheden (til forskel fra bornertheden), som bør kunne få Dovers læser *op* af stolen, især nu da autoritære og diskriminerende ideer igen tiltrækker en del. Hør en af selvbiografiens mange mindeværdige fodnoter (213):

“A few years later a professor at Stanford, rightly eulogised [lovprist] at his funeral for his devotion to the interests of his students, had in fact contrived a suicidal accident when he realised that his persistent sexual abuse of a mentally handicapped boy could no longer be concealed. That did not falsify the eulogy.”

Et forkomment, forkrøblet og ondt stof er her anskuet med det blik, der ud over tragedien ser en komedie, fordi drivkraften hos den seende er socialkritisk. Socialkritikeren ser især den offentlige dimension: begravelsestaleren, der efterfølgende vil løbe fra sine egne dybtføjte sandheder. Den akademiske festtaler får travlt, og bliver latterlig! Der skal en god portion komisk fantasi til for at anlægge denne synsvinkel. Ville du, min læser, være kommet på den sidste sætning “That did not falsify the eulogy”, på dansk: “Men lovtalen var lige sand for det”?

Man kan roligt sige, at uden Dover ville studiet af græsk kultur have været mere livsfjernt, kedeligere og dummere. Vejledt af ham blev det lettere for græcister at gå ind i deres tid, specielt hvis deres tid var 1970'erne. Dog, lige så lidt som budskabet under den netop citerede note er bundet til nogen bestemt tid, er disse ord om den intellektuelle det:

“I am an intellectual; that is to say, I derive intense and unfailing enjoyment from learning, analysing, investigating, reflecting and explaining, I value silence and solitude, and I am very rarely bored, except by drunks and people who talk too much about golf, dogs, or geraniums.”

NOTER

Cicero *Brevne til Atticus* 3.15.7. - Lobels giftigheder ... Dette og andre steder, hvor der optræder personnavne, kan findes via Dovers index. Her er det altså ikke nødvendigt, at jeg anfører sidetal i *Marginal Comment*. - Dover nådeløs: fx p. 75, 78, 165. - Antikkens symposier og fellatio, se Halperin *One Hundred Years of Homosexuality* (1990) 200. - Tale for klassikerforeningen: Foredraget “On writing for the general reader” (1976), optrykt i Dover *Greek and the Greeks* II (1988) 304-313; citaterne er fra p. 313 og p. 311. - Om krigen og *Greek Popular Morality* p. 53, 156. - Dover og Aristofanes: p. 164, p. 75. - Min disputats: *Komediens Kraft* (1986) 55. - *Skyer, Sky'r der strømmer altid*, Aristofanes *Skyerne* 275-290 + 298-313. - *Music-hall*: Mere herimod i min indledning til oversættelsen af *Skyerne* (1982) 46. - Digterdysten i *Frøerne*: Dovers indledning til hans kommentar, p. 37. - “[...] so little rigorous argument”: Dover (1980) 5-6, 138, 145, jf. 133. - “Indpakket om sex”: Se Dover (1978) index under “inhibition”; tilføj en henvisning til bogens p. 204. - Ordene om den intellektuelle står på side 1 i *Marginal Comment*.

Fodnote: Ovenstående essay stammer – med visse ajourføringer – fra 2000. I 2010 døde Dover, knap 90 år gammel. De britiske nekrologer beretter om den opsigt, hans selvbiografi *Marginal Comment* vakte (nogle af de harske og hadske universitetspolitiske passager blev ligefrem drøftet i Overhuset). I filologkredse er der p. t. ikke videre forståelse for Dovers storhed.